

Slutrapport från arbetsgruppen ”Alla barn och unga ska ges förutsättningar att växa”

Underlag till Framtidens Malmö

1 Ansats och tillvägagångssätt

Arbetsgruppen "Alla barn och unga ska ges förutsättningar att växa" har bestått av ordförande Ali Reza Yakhdani tillsammans med Margot Olsson, Sanna Axelsson och Sedat Arif. Oscar Rauer har varit gruppens sekreterare.

Barns och ungas uppväxtvillkor är ett vittfamnande ämne och gruppen har varit tvungen att tidigt i arbetet göra vissa avgränsningar. En är att vi med barn och unga i den här rapporten avser personer till och med 21 år. Det är den ålder då föräldrarnas försörjningsansvar som allra senast upphör och den absoluta majoriteten unga hunnit genom gymnasiet. Gruppen har också medvetet valt att inte beröra frågor som engagerar många unga kopplade till nattliv, Malmö som studentstad eller ungas särskilda villkor på bostads- respektive arbetsmarknaden samt klimatkrisen. Bakgrunden här är i första hand att dessa ämnen lyfts av andra arbetsgrupper i projektet.

Under sitt arbete har gruppen arrangerat flera samtal med yrkesverksamma i såväl offentliga som ideella verksamheter som möter barn och unga, men även forskare och andra insatta. Gruppen har också hämtat inspel från bland annat olika socialdemokratiska föreningar och klubbar i Malmö samt den socialdemokratiska gruppen i Malmö stads förskolenämnd. En mängd rapporter, forskningsöversikter och offentlig statistik ligger till grund för de mer faktamässiga delarna av rapporten.

Med "skola" avses i texten samtliga skolformer från förskola till gymnasieskola, inklusive anpassad grund- respektive gymnasieskola, om inget annat anges eller tydligt framgår av sammanhanget. I de fall det inte tydligt framgår av förslagen, ska det vara underförstått att det är Socialdemokraterna som ska verka för att förverkliga dem genom att agera på relevant nivå – kommunalt, regionalt, nationellt eller i EU. I de fall förslagen är formulerade som att Malmö stad ska göra X eller Y, ska detta förstås som att Socialdemokraterna i Malmö aktivt ska verka för att förverkliga förslaget i fråga inom ramen för den kommunala beslutsprocessen.

2 Jämlika uppväxtvillkor i hela Malmö

Föräldrarnas sociala och ekonomiska situation är avgörande för barns uppväxtvillkor. Det kan inte nog understrykas att den stora andel barn i Malmö som tvingas växa upp i fattigdom och trångboddhet, i första hand gör det eftersom en eller båda deras föräldrar saknar arbete. I andra hand beror det i många fall på låga löner och/eller ofrivilligt deltidsarbete. Även ensamförsörjande föräldrar, särskilt ensamstående mammor, har fått det allt svårare ekonomiskt. Den ekonomiska ojämlikhetens konsekvenser visar sig i psykisk och fysisk ohälsa, minskat deltagande i samhällslivet och ökad risk för sociala problem, våld och missbruk. Det påverkar även möjligheterna till ett tryggt föräldraskap.

Den ekonomiska ojämlikheten visar sig också i boendet. Föräldrar med låg inkomst kan sällan köpa en bostad om de inte har anhöriga som hjälper till. De har ofta svårt att finna en lägenhet till rimligt pris. Många hyresvärdar kräver fast inkomst och familjer med försörjningsstöd har mycket begränsade valmöjligheter. De senaste årens inflation har urholkat många familjeekonomi ytterligare och allt fler har problem med att betala sin hyra och i förekommande fall räntor och amorteringar. Att förlora sin bostad och behöva bo tillfälligt kan vara mycket påfrestande för de vuxna men är också traumatiserande för barnen. Det kan påverka deras skolarbete och möjlighet till fritidsaktiviteter och umgänge med andra barn.

Vi menar att samhället i betydligt större utsträckning än idag behöver ordnas på ett sätt som underlättar för människor att kombinera förvärvsarbete och ett närvarande föräldraskap. Socialdemokraterna måste återuppväcka familjepolitiken och aktivt verka för ett arbetsliv med en bättre balans mellan arbete och fritid, där föräldrar ges goda möjligheter att bygga starka relationer med sina barn.

Förslag

- Ansvaret för att ge barn och unga goda förutsättningar för att växa är gemensamt mellan familj och samhälle. För att alla barn ska få en trygg uppväxt behöver samhället ta ett större ansvar för att minska skillnader i förutsättningar mellan familjer genom ökat ekonomiskt stöd. Barnbidrag, underhållsbidrag och bostadsbidrag har urholkats kraftigt under inflationskrisen. Socialdemokraterna bör verka för att dessa dels höjs kraftigt, dels indexeras för att hålla jämna steg med kostnadsutvecklingen i samhället även utan aktiva politiska beslut om höjningar.
- Socialdemokraterna bör aktivt verka för att få till stånd en successiv minskning av normalarbetstiden. I ett 20-års perspektiv är sex timmars arbetsdag en rimlig målsättning. I första hand bör detta ske genom förhandlingar mellan arbetsmarknadens parter.
- Socialdemokraterna bör aktivt verka för fler lagstadgade semesterdagar.

2.1 Riktade insatser och generell välfärd

För den som känner Malmö väl är det knappast svårt att intuitivt gissa i vilka av stadens områden som barns och ungas uppväxtvillkor är bättre och sämre. Ofta kommer den gissningen säkert att stämma ganska bra. Men idag har vi också allt bättre statistiskt kunskap om hur ojämlikheten fördelar sig i Malmö. Den stora mängd data som finns tillgänglig möjliggör bättre analyser av hur barns och ungas uppväxtvillkor skiljer sig åt beroende på sådant som klass, kön, födelseland eller funktionsnedsättning – enskilt eller i kombinationer med varandra. Det ger i sin tur underlag för bättre beslut om vilka insatser som behöver prioriteras och var.

Samtidigt är en stark, generell välfärd den bästa jämlikhetskapande kraft vi känner till. Det kan visst finnas behov av specifika, skraddarsydda insatser i vissa delar av

staden eller bland vissa grupper av unga. Men i grunden handlar det om att samhället ska vara starkt och närvarande i hela Malmö. Att föräldrar i hela Malmö har ett jobb och en bostad och rustas så att de kan vara klippan och den trygga famnen i ett barns liv – aldrig tvärt om. Att välfärdens personal ges förutsättningar att se och stötta varje unge. På lång sikt måste detta vara Socialdemokraternas svar.

2.2 Malmökommissionen som ledstjärna

2013 var Kommission för ett socialt hållbart Malmö, eller Malmökommissionen, ett banbrytande initiativ från Malmö stads socialdemokratiska styre. Även om Malmökommissionens uppdrag handlade om att föreslå åtgärder för en jämlik hälsa bland befolkningen i stort, fanns ett tydligt fokus på barns och ungas villkor. Inte minst eftersom ojämlikheter i hälsoutfall grundläggs tidigt i livet.

Ett drygt decennium senare syns tydliga spår av kommissionens två övergripande rekommendationer – att etablera en social investeringspolitik som kan utjämna skillnader i levnadsvillkor, samt att förändra processerna genom att skapa kunskapsallianser och demokratiserad styrning – överallt staden. Men dess etos och imperativ behöver ständigt återuppväckas.

En av Malmökommissionens största styrkor var dess arbetsätt och den förankring och legitimitet det skapade. Personer med praktisk kunskap och erfarenhet av att arbeta med frågorna fick komma till tals, vare sig det handlade om välfärdsarbetare eller företrädare från civilsamhället. Deras perspektiv fick möta och kompletteras av den akademiska kunskapen. Detta skapade ett gemensamt sätt att prata om och rama in problemen, vilket i sin tur gjort det lättare att genomföra vissa av de komplexa förändringar som behövde till. Att lyssna på och bättre ta tillvara den djupa kunskap om barns och ungas uppväxtvillkor som finns i staden är helt avgörande. Både för att identifiera rätt insatser och för att dessa ska vinna den legitimitet som krävs för att implementering och praktiskt genomslag. Detta synsätt och arbetsätt behöver fortsatt vara vägledande i kommunens arbete.

2.3 Demokratins möjligheter och politikens företrädare

Det är socialdemokratins uppgift som politisk rörelse att ingjuta hopp och framtidstro. Historiskt har det varit en av våra största styrkor. Idag finns oroande tendenser mot att barn och unga tvärtom förlorar tron på att samhället, genom demokratiska beslut, kan förändras till det bättre. De unga som träder in i vuxenvärlden idag har levt sina hela liv i ett Sverige där ökande klyftor, segregation och en välfärd på svältkur blivit det normala. De kan knappast lastas för att tvivla på politikens förmåga att skapa en bättre framtid.

Det är bara genom praktisk handling och reformarbete det tvivlet kan skingras och ungas tilltro återvinnas. Detta är en av våra viktigaste, och svåraste, utmaningar som politiskt parti under de närmaste 20 åren. Alla Malmös barn och unga måste inges samma känsla av sammanhang och delaktighet. Alla måste få känna att Malmö kan förändras till det bättre – och att deras handlande gör skillnad.

3 Barns och ungas hälsa

Barns och ungas hälsa är generellt god i Sverige. För det kan vi tacka inte minst en väl utbyggd förebyggande hälsovård, med allmän mödravård och barnhälsovård som i princip hela befolkningen tar del av. Flera lokala, regionala och nationella uppföljningar larmar dock om att utvecklingen i många hänseenden verkar gå åt fel håll. Inte minst handlar det om en växande psykisk ohälsa, ökande övervikt och stillasittande, och destruktivt användande av sociala medier, spel och andra delar av det som kan kallas det digitala livet.

Det finns starka könsmissiga skillnader i barns och ungas hälsa och dessa förstärks med åldern. I 11-årsåldern skattar pojkar och flickor sin hälsa som ungefär lika bra. Därefter sjunker flickornas skattade hälsa snabbt och är vid 15 års ålder hälften av pojkarnas.

Transpersoner mår överlag sämre än jämnåriga cis-personer (personer som identifierar sig som sitt biologiska kön); man skattar sin hälsa lägre, lider oftare av självska debeteende, har sämre levnadsvanor, känner mer ensamhet och har en sämre relation till den egna familjen. Unga transpersoner utsätts oftare för brott och mobbning och känner sig mindre trygga, såväl i skolan som på fritiden.

3.1 Bättre stöd till unga med psykisk ohälsa

De flesta forskare, myndigheter och civilsamhällesorganisationer är överens om att psykisk ohälsa är ett stort och växande problem bland unga, i synnerhet hos flickor.

Enligt Malmö stads CTC-enkät, som besvaras av samtliga elever på högstadiet och årskurs 1–2 på gymnasiet på stadens kommunala skolor, är psykisk ohälsa ett utbrett problem i Malmö som drabbar så mycket som 56 procent av flickorna och 33 procent av pojkarna.

Antalet sökande till barn- och ungdomspsykiatri (BUP) i Skåne ökade med 14 procent under perioden 2017–2021. I yngre år dominerar pojkar i kontakterna med BUP och problemen kan ofta kopplas till ADHD eller autismspektrumtillstånd (AST). Efter 13 år ålder är det istället flickor som står för de flesta kontakterna och besvären är då oftast depressions- och ångestrelaterade, som ibland yttrar sig i självska debeteende, ätstörningar och i värsta fall självmord.

Samtidigt som fler barn och unga söker och får vård via BUP, växer gruppen som upplever mer eller mindre allvarliga besvär men inte uppsöker vården. Stress, ångest, nedstämdhet och sömnsvårigheter drabbar allt fler. Bland skånska flickor är det 20 procent i årskurs 6 och 40 procent på gymnasiet som ofta upplever stress i sin vardag. För pojkarnas del är andelen ungefär hälften så stor. Den skolrelaterade stressen har ökat kraftigt, även den mest bland flickor.

För Socialdemokraterna måste barns och ungas rätt till en god psykisk och fysisk hälsa, och att samhället kan erbjuda adekvat vård och socialt stöd, vara högt prioriterade frågor.

Förslag

- Rådgivning och stöd för vardagliga hälsoproblem bör i möjligaste mån finnas i anslutning till barns och ungas naturliga sammanhang. Vi ser ett behov av förstärkning av den lokala elevhälsans olika yrkeskategorier för att minska att elever och föräldrar slussas runt i systemen.
- Barn med behov av barnpsykiatriska insatser måste få hjälp snabbt. Det måste finnas tillgång till utredning och stöd till barn med misstänkta samt bekräftade neuropsykiatriska funktionsnedsättningar. Idag brister resurserna inom barnpsykiatri och mellanvården. På kort sikt behöver Socialdemokraterna verka för stora nationella resursförstärkningar för att möta behoven och den växande ohälsan. På längre sikt måste målet vara att förebygga problemen genom att tidigt, samordnat stöd finns snabbt tillgängligt inom skolan, socialtjänsten och på ungdomsmottagningar. Allt för att undvika att barn utvecklar en ohälsa som riskerar att påverka dem även senare i livet. Detta innebär stöd till föräldrar för de ska kunna hjälpa sina barn.

3.2 En stad som byggs för lek och rörelse

Det finns starka samband mellan låg fysisk aktivitet och psykisk ohälsa. Andelen barn och unga som når upp till myndigheternas rekommendationer om daglig fysisk aktivitet är högst bland de yngsta barnen och sjunker med åldern. Samtidigt som så få som en av tio flickor på gymnasiet rör på sig tillräckligt, ökar andelen barn och unga som uppger att de tränar minst fyra gånger i veckan. Att den spontana, vardagliga rörelsen minskar samtidigt som betydelsen av organiserade aktiviteter ökar är oroande, givet de klass- och könsmissiga ojämlikheter vi känner till om deltagandet i de senare (se nedan). Dessa nationella trender återspeglas i lokala data. Andelen gymnasieelever i årskurs två i Malmö som rör sig minst 60 minuter per dag har sjunkit sedan 2012, vilket framför allt beror på minskad fysisk aktivitet bland flickor. Andelen unga som går eller cyklar till skolan dagligen minskar, liksom gruppen som går eller cyklar till fritidsaktiviteter minst en gång i veckan.

Övervikt bland 11-, 13- och 15-åringar fördubblades under 1990–2020. Under samma period blev andelen flickor med fetma tre gånger fler och andelen pojkar femdubblades. Även om dessa ökningarna är dramatiska, måste man hålla i minnet att de sker från mycket låga nivåer. Andelen 11-åringa pojkar med övervikt eller fetma 2021/22 var 16 procent och andelen flickor 12 procent.

Förslag

- Idag lever barn och unga i fysisk och social miljö som på olika sätt kan sägas främja stillasittande. Malmö stad bör i än större utsträckning planera staden så att den främjar barns och ungas möjligheter till spontan rörelse och lek. Det gäller även barn med olika funktionsnedsättningar.

3.3 Trygghet i det digitala livet

Barn och unga lever idag stora delar av sina liv digitalt, inte minst genom sociala medier och spel. Vissa sociala medier används i princip uteslutande av unga. Det innebär att de i någon mån kan sägas leva ett eget digitalt liv som skiljer sig från vuxnas, både i termer av medier och användning. Samtidigt sker utvecklingen av digitala plattformar, spel och sociala medier med en hastighet som gör det svårt för forskningen att hänga med. Otillräcklig kunskap gör i sin tur det svårt för såväl myndigheter som vuxenvärlden i stort att ge vägledning kring vad som ska anses vara ett tryggt och hälsosamt användande.

Unga med mycket hög eller mycket låg användning av sociala medier rapporterar lägre välbefinnande än de med mer måttlig användning. Enligt Folkhälsomyndigheten har många svenska skolelever det man betecknar som en intensiv användning. Endast en liten andel har ett användningsmönster som kan beskrivas som problematiskt eller beroendeliknande, något som i sin tur kopplats till psykisk ohälsa. I Malmö rör det sig om ungefär 10 procent av de unga på högstadiet och gymnasiet. Problemet är vanligare bland flickor och bland barn utan någon förvärvsarbetande förälder. Fyra av tio elever i årskurs sex uppgav 2021 vidare att de spelade dator-, mobil- eller tv-spel mer än tre timmar per dag, en fördubbling på fem år. Ökningen var störst bland flickor.

Malmö stad ska ligga i framkant för att öka barns och ungas trygghet på nätet. Det måste till en tätare samverkan mellan skola, socialtjänst och polis för att tidigt identifiera och agera vid digital rekrytering till kriminalitet.

Förslag

- Socialdemokraterna bör verka för EU-gemensamma regler för striktare plattformsansvar. De multinationella techbolagen måste förmås ta ett större ansvar för att moderera skadligt innehåll och förhindra att barn utsätts för nätmobbning, gängrekrytering och grooming. Kraven på att snabbt ta bort skadligt material bör skärpas ytterligare.

- Skolan måste ges förutsättningar att rusta och vägleda elever mot ett tryggt och hälsosamt användande av digitala verktyg och plattformar, i synnerhet sociala medier. Frågan spänner över allt från elevhälsans resurser och kontinuerlig fortbildning av all personal, till behovet av uppdaterade läroplaner och allmänna råd från Skolverket.
- Föräldrar och andra vuxna i barnens omgivning såsom föreningsledare behöver också mer kunskap om sociala medier för att kunna diskutera innehåll och vägleda de unga. Malmö stad bör tillse att utbildning förmedlas genom föräldracirklar, fortbildning av föreningsledare och liknande.
- Det bör utredas huruvida tillgången till sociala medier och digitala kommunikationskanaler kan begränsas för unga i samhällsvård i de fall detta behövs för att lättare kunna lämna en kriminell miljö och undvika återfall.

3.4 En trygg uppväxt fri från våld

De flesta barn och unga i Malmö har en trygg hemmiljö med goda relationer till föräldrar och andra anhöriga. De allra flesta har också ett socialt sammanhang utanför familjen i form av vänner att umgås med under och efter skoltid. Trots det är antalet barn och unga som riskerar att utsättas för våld av en närstående vuxen eller någon annan i sin omgivning fortfarande stort. Under 2023 gjordes 1 430 polisanmälningar om misshandel mot barn under 18 år. I en övervägande del av fallen var det någon som barnet var bekant med som var misstänkt.

Ungdomstiden är en period då identiteten utvecklas och många upplever sina första förälskelser. Det är en tid fylld av känslor, glädje och förväntan men också sårbarhet. Under de senaste åren har våld i ungas parrelationer kommit att uppmärksammas allt mer. Flera nationella studier visar att problemet är omfattande. Det handlar om såväl fysiskt som sexuellt våld men också om psykiskt våld i form av verbala kränkningar eller kontroll – inte minst via nätet och sociala plattformar. Medan flickor och unga kvinnor är särskilt överrepresenterade som offer för sexuellt våld och trakasserier samt partnervåld, är pojkar och unga män utsatta för misshandel och rån i offentlig miljö i större utsträckning. Vanligtvis är det pojkar och unga män som utför handlingarna, men även flickor och kvinnor kan vara förövare. Både flickor och pojkar begränsas av hedersförtryck, men kontrollen av och förväntningarna på flickorna får ofta allvarligast konsekvenser. HBTQ-personer som lever i en hederskontext är särskilt utsatta. Flera utsätts också för hatbrott kopplat till sin sexualitet.

Idag lever många barn och unga i Malmö i miljöer där de riskerar att dras in i gängkriminalitet. Majoriteten är pojkar och unga män men även flickor och unga kvinnor exploateras. Det grova våldet har under lång tid rört sig allt längre ner i åldrarna. Ofta är det barn som redan har en tuff tillvaro som gängen vänder sig till.

Unga som har sämre motståndskraft och även lägre tilltro till sina egna möjligheter att få ett bra liv och därför attraheras av gängens "erbjudanden".

Ur ett kommunalt perspektiv handlar arbetet för en tryggare stad om förebyggande insatser – hela vägen från den generella nivån, riktad till alla, via gruppnivån och vidare ner till insatser riktade till enskilda individer och familjer. Malmö stad har lång erfarenhet av den typen av arbete. Många insatser har prövats i projektform för att sedan permanentas i ordinarie verksamhet.

De förebyggande insatserna behöver anpassas efter samhällsutvecklingen. Föräldrarna och andra närstående är de viktigaste personerna i barnens liv, men kommunen måste kunna erbjuda insatser som kompletterar och vid behov kompenserar för de svårigheter som enskilda och familjer kan ha. allvarliga fall behövs mer ingripande insatser som omhändertaganden för att skydda barnet från att skadas eller skada sig själv eller andra. Dessa insatser behöver hålla en hög kvalitet och bidra till att den unga får adekvat behandling och stöd. Om den unge begått ett allvarligt brott kan någon form av inlåsning vara nödvändig, men det måste vara åldersadekvat och kompletteras med stödinsatser som också vid behov fortsätter efter utskrivning. Det kan exempelvis handla om avhoppprogram, där staten bör ta ett ökat ansvar. I det korta perspektivet kan en utbyggnad av olika verksamheter vara nödvändig.

Men att som den nuvarande högerregering planera för en tredubbling av fängelseplatserna kan aldrig vara socialdemokratins vision för ett bättre och starkare samhälle. Vår vision måste fokusera på insatser för att minska brottslighetens orsaker och öka alla ungas välmående och trygghet. Samhällets insatser för att bryta ett destruktivt och kriminellt beteende behöver utvecklas, både riktat till de unga och till deras familjer. Bland annat behöver barn som upplevt våld få ett mer långsiktigt stöd – främst för deras egen skull men också för att utsatthet är en riskfaktor för att själv använda våld. Det behövs även stärkta insatser mot andra riskfaktorer såsom psykisk ohälsa, missbruk och annat normbrytande beteende.

Förslag

- Socialdemokraterna bör verka för en nationell struktur för att hantera placeringar av avhoppare med allvarlig hotbild, men också såväl lokalt som nationellt utveckla arbetet med unga individer som vill lämna en kriminell miljö. Dessutom behöver det styras upp och regleras hårdare vilka privata aktörer som ska ges möjlighet att driva verksamhet för avhoppare. Frågor kring våld i familjen, sexuellt våld och normer kring maskulinitet och femininitet behöver komma in befintliga enkäter och undersökningar tydligare ses som en del i det generella våldsförebyggande arbetet.
- Inom anpassad grund- och gymnasieskola, och på verksamheter som möter personer med intellektuella eller kognitiva funktionsnedsättningar, behöver

Malmö stad göra satsningar på förstärkt undervisning och samtal för att unga i gruppen ska få rätt stöd i att kunna navigera i relationer.

- Unga efterfrågar mer kunskap om sex, samlevnad och relationer. De vill också att personal frågar kring våld i relationer, eftersom det kan vara svårt att själv börja berätta. Personal på förskolor, skolor, i fritidsverksamhet och andra verksamheter som möter barn och unga behöver få fördjupad och kontinuerlig kunskap som gör att de kan uppmärksamma och agera mot våld. Det behövs ett särskilt fokus på våld i ungas relationer, sexuella trakasserier och övergrepp och hedersförtryck. Samtidigt som personalen måste kunna se signaler är det också viktigt att de inte utgå från stereotyper och att inte stigmatiserar vissa grupper, utan alltid ser till det enskilda barnets situation. Chefer behöver kunskap för att kunna stödja sina medarbetare i att hantera situationer och våga agera.
- Även föräldrar behöver få tillgång till kunskap om hur skadligt och vanligt våld i hemmet och i ungas relationer är och hur man som förälder kan stödja sitt barn. Det gäller dels de som har ett barn som utsätts, dels om att inte negligera signaler om ens barn visar aggressiva tendenser. Kunskap i ämnet bör vara ett moment i kommunens föräldrakurser.
- När barn och unga vårdas genom samhällets försorg i familjehem, på HVB eller Statens institutionsstyrelse måste kommunens socialtjänst försäkra sig om att verksamheten och personalen har kompetens för uppdraget samt att den bedrivs i enlighet med etablerade och evidensbaserade metoder. Insatserna behöver följas upp så man ser vilka metoder som fungerar. Idag förs statistik över antal ärenden och insatser, men det sker liten eller ingen uppföljning av effekterna. Till detta behövs regelbundna utvärderingar och ytterligare resurser.
- Samhället behöver ta tillbaka kontrollen över HVB, en verksamhet som idag till 80 procent bedrivs av privata aktörer. Eftersom placeringar ofta behöver ske över kommungränser bör staten ta över ansvaret.
- Socialtjänstens öppna insatser behöver kunna erbjudas flexibelt så att familjer inte behöver ta ledigt från arbete. Rådgivning och stöd bör också kunna erbjudas digitalt, exempelvis för unga som känner sig mer bekväma att chatta. Det skulle till exempel underlätta för unga som lever med hedersproblematik och vars rörelsefrihet är begränsad.
- Malmö stad bör satsa ytterligare på att utveckla arbetet med föräldragrupper, med ett särskilt fokus på att engagera och involvera fler pappor.

3.5 Stöd för barn som anhöriga

Barn påverkas om en förälder lider av någon sjukdom, lever med våld eller allvarliga konflikter i hemmet eller på annat sätt har en pressad situation. Redan som spädbarn känner barnen av stämningen i hemmet och försöker utifrån sina förutsättningar hantera livet. Barnen tror lätt att det som händer är deras fel. I hälso- och sjukvårdslagen (HSL) finns reglerat att barn som är anhöriga har rätt till information, men detta följs inte alltid. Det går att underlätta även för små barn att navigera och förhålla sig till en svår familjesituation genom att ge dem åldersanpassad information och verktyg. Det är politikens ansvar att följa upp att barnrättsperspektivet upprätthålls och att alla barn får det stöd de har rätt till.

Förslag

- Socialdemokraterna bör verka för att barnfridsbrottet utökas så att det även omfattar fall när den misstänkte inte är närstående. Det kan vara mycket traumatiskt för barn att se eller höra en närstående bli utsatt för brott även när gärningspersonen inte är närstående, vilket idag krävs för att uppfylla kriterierna för brottet.

4 Skola

Svensk skola kan återigen bli en plats där elever med olika bakgrund får mötas, lära och utvecklas tillsammans. En skola som ger eleverna mod att drömma och goda förutsättningar för professionen att göra sitt bästa. En skola som är en hävstång för bygget av ett friare och mer jämlikt samhälle. För att nå dit krävs ett omfattande reformarbete, lokalt men framför allt nationellt.

Det senaste decenniet har mycket gått i rätt riktning i Malmö. En större andel barn går i förskola. Betygsresultaten har stigit kontinuerligt och fler blir behöriga till gymnasiets nationella program. I flera fall är det skolorna i områdena med de svåraste förutsättningarna som har utvecklats allra mest. Samtidigt är det många som jobbar i skolan som vittnar om en tuff arbetsmiljö och otillräckliga resurser. Situationen är på intet vis unik för Malmö. Men som största och styrande parti är det här vi måste börja. Malmös skolor är fulla av ambitiösa, kunskapstörstande elever med stora drömmar och förhoppningar om framtiden. Där finns hängivna pedagoger som tillsammans med en mängd andra professioner går till jobbet varje dag för att ge dessa elever en utbildning som rustar dem för livet. Det är vår uppgift att ge dem rätt förutsättningar att göra sitt jobb.

4.1 Förskolan och vikten av tidiga insatser

Barn som gått i förskola har bättre kognitiva och språkliga färdigheter och klarar sig bättre i grundskolan. Fler som gått i förskola fullföljer sina gymnasiestudier. De utbildar sig längre och har högre sysselsättning och högre lön i vuxen ålder. Allra mest gynnas barn till föräldrar med lägre utbildning och inkomst. Med tanke på allt

vi vet om förskolans positiva, jämlikhetsskapande effekter, är det ett stort problem att deltagandet fortsätter vara lägre bland de barn som skulle ha störst nytta av att gå där.

En av Malmökommissionens rekommendationer var därför att kartlägga och följa upp de barn som inte tog del av förskolans verksamhet. Sedan dess har kommunen testat, utvärderat och byggt vidare på ett antal olika metoder för att nå fler barn: allt från flerspråkiga lotsar på öppna förskolor och familjecentraler, till uppsökande arbete med lådcykel i områden där det antingen saknas en ordinarie öppen förskoleverksamhet eller där inskrivningsgraden i förskolan är lägre, och besök på boenden för hemlösa barnfamiljer och Migrationsverkets boende. En viktig nyckel har varit samverkan med idéburen sektor, bildningsförbund och andra aktörer. Med sitt breda kontaktnät når de ut på ett sätt som den kommunala förvaltningen kan ha svårt att lyckas med. Det uppsökande arbetet har gett goda resultat och är numera en obligatorisk uppgift för alla kommuner.

Samtidigt kan målet inte bara vara att fler barn ska skrivas in. Idag har barn till föräldralediga bara rätt till 15 timmar förskola per vecka. Kartläggningar över vistelsetid visar också på stora skillnader mellan Malmös områden. På förskolan med kortast vistelsetid 2023 var barnen där i snitt 6,1 timmar per dag. På förskolan med högst vistelsetid var barnen på plats i snitt 7,7 timmar per dag. Förskolor där barnen har förhållandevis kort genomsnittlig vistelsetid har högre strukturersättning, det vill säga ligger i socioekonomiskt eftersatta områden.

Ett barn som bara är på förskolan någon enstaka dag i veckan, eller några timmar under förmiddagen, kan aldrig få den kontinuitet som krävs för att knyta an till personalen, känna trygghet och utvecklas. En förutsättning för att förskolan ska ha alla de positiva effekter som beskrivits ovan, är att även barn vars föräldrar är föräldralediga eller arbetslösa befinner sig i och tar del av verksamheten i ungefär samma utsträckning varje dag.

Malmös familjecentraler är en omistlig arena för att nå barn och familjer i behov av stöd. Genom samlokalisering med BVC når såväl socialtjänsten som öppna förskolan ut mångdubbelt bredare och trösklarna sänks. Här kan man t.ex. erbjuda föräldraskapsstöd – dels till alla föräldrar oberoende av problem eller risk, dels särskilda riskgrupper eller specifika familjer med kända problem. Det handlar om att ge föräldrar kunskap, råd och vägledning kring barns rättigheter, hälsa och utveckling och att stärka föräldrarnas relation till varandra eller det sociala nätverket runt familjen.

Förslag

- Alla familjer i Malmö ska ha tillgång till en familjecentral med öppen förskola, socialrådgivare, BVC och helst även barnmorskemottagning i sitt närområde.

- Föräldrar med barn i skolåldern kan behöva samma typ av stöd, men många drar sig för att vända sig till socialtjänsten. Det är ett behov som kan fyllas genom att familjecentralernas socialrådgivare ges ett utvidgat uppdrag, men också genom att motsvarande lågröskelstöd erbjuds på kommunens grundskolor, samt i anslutning till exempelvis allaktivitetshus eller andra offentliga mötesplatser.
- Malmö stad ska fortsätta utveckla sin kommunikation och arbetet med att informera om vilka möjligheter till stöd som finns. Det krävs ett än mer områdesbaserat, utåtriktat och uppsökande arbete.
- Socialdemokraterna bör verka för att det införs en generell rätt till förskola med 30 timmar även för alla barn, oavsett föräldrarnas sysselsättning, och att kommunerna ersätts för det ökade ansvaret genom ökade statsbidrag enligt finansieringsprincipen.
- Socialdemokraterna bör verka för att det tillsätts en statlig utredning med uppdraget att föreslå en lämplig ålder för införandet av obligatorisk förskola med 30 timmar i veckan, med utgångspunkt både i forskning om barns behov och hur kompetensförsörjningen ska lösas.
- All förskolepersonal, förskollärare såväl som barnskötare och andra yrkeskategorier, behöver ha tillräcklig formell kompetens om och erbjudas kontinuerlig vidareutbildning.
- Malmö stad bör satsa på fler anknytningspedagoger i förskolan, en insats som både kan minska små barns ohälsa och förebygga framtida problem.

4.2 Eleven som medborgare, inte kund

Det är de strukturella förutsättningarna – hur svensk skola styrs, organiseras och finansieras – som sätter ramarna för verksamheten. Dessa förutsättningar påverkar allt i skolan, från möjligheterna att bryta skolsegregationen till personalens villkor och arbetsmiljö, vilka pedagogiska metoder som förordas, klassernas och barngruppernas storlek och tillgången till särskilt stöd.

Därför måste varje kritik av tillståndet i skolväsendet ta sin utgångspunkt det faktum att svensk skola i över tre decennier i allt högre grad kommit att styras som en marknad. Grundtanken var att genom konkurrens om elever och marknadsandelar sporra skolor, kommunala som fristående, till högre kvalitet. Facit blev något helt annat.

När skolan styrs enligt marknadsprinciper reduceras elever och föräldrar till kunder. Lärarrollen devalveras och allt mer tid måste läggas på administration och kontroll. Skolvalet och den fria etableringsrätten för fristående skolor driver på segregationen och dränerar den kommunala skolan på resurser. Att betyg kommit att fungera som ett konkurrensmedel skolor emellan leder, i kombination med

dagens målrelaterade betygssystem, till en grasserande betygsinflation där de fristående skolorna utmärker sig särskilt med sin frikostighet. Varje år leder systemet till att skattepengar motsvarande hundratals lärartjänster – bara i Malmö – hamnar i skolkoncernernas ägares fickor istället för i klassrummen.

Dessa brister kommer att kvarstå så länge det grundläggande problemet finns där: att skolväsendet ses som en marknad och utbildning som en vara, snarare än en demokratisk rättighet och en murbräcka mot klassamhället. Därför kommer det heller aldrig att räcka med fler regleringar, ökad tillsyn och kontroller. Ur ett socialdemokratiskt perspektiv är denna grundkritik av kapitalismens och marknadens mekanismer knappast ny. Men den behöver återuppväckas.

Förslag

- Samhället behöver snarast ta tillbaka kontrollen och börja avskaffa privata bolags ägande av skolverksamheter. Förskolor och skolor ska vara till för barn och familjer och ge grundläggande kunskaper och färdigheter för att kunna vara en aktiv samhällsmedborgare och klara framtida arbete och relationer.
- Till dess att aktiebolag förbjudits att verka inom skolväsendet bör de omfattas av samma krav på insyn och offentlighetsprincip som kommunala skolor.

4.3 En mer jämlik skola

De kommunala för- och grundskolorna i Malmö har tagit stora kliv i rätt riktning sedan omorganiseringen till facknämnder 2013. Likvärdigheten har stärkts genom starka centrala stödfunktioner, samtidigt som en allt större andel av resurserna går till undervisningskostnader i verksamheterna. Andelen barn som går i förskola har ökat och skillnaderna mellan olika delar av staden minskat. De kontinuerligt förbättrade betygresultaten syns allra tydligast på skolorna i socioekonomiskt utsatta områden.

Samtidigt går 13 procent av 2–5-åringarna på Rosengård inte i förskola, men bara 4 procent av deras jämnåriga i Husie. Även om personaltätheten är högre och barngrupperna mindre i Malmös socioekonomiskt svaga områden, är förskollärartätheten lägre där den pedagogiska kompetensen behövs som mest.

I de rikare delarna av Malmö finns flera skolor där över 80 procent av vårdnadshavarna har eftergymnasial utbildning; i de tio skolorna med sämst förutsättningar är samma siffra omkring 30 procent. Även om skillnaderna mellan skolor och elevgrupper minskat, skiljer det över 30 procentenheter i gymnasiebehörighet mellan den mest högpresterande femtedelen av Malmös kommunala grundskolor och femtedelen med lägst betyg. Bland de elever som inte lyckas bli behöriga till något av de nationella programmen på gymnasiet utan hänvisas till ett introduktionsprogram, är det bara omkring en tredjedel som lyckas slutföra sina gymnasiestudier inom fyra år med antingen examen eller studiebevis.

Dessa siffror berättar framför allt att svensk skola blivit allt mer segregerad. Flera av de grundskolor som överträffar sina prognosticerade betygsresultat (där hänsyn tas till elevernas bakgrund och hemförhållanden) allra mest är de i socioekonomiskt utsatta områden. Huvudorsaken till den ökade skolsegregationen är i sin tur ett segregerat boende. För att bryta denna krävs ett fortsatt och intensifierat arbete med stadsplanering för att bygga Malmö helt och mer blandat. Men en stor del av skolsegregationen beror på förändringar i skolväsendet, i synnerhet det fria skolvalet och friskolornas fria etableringsrätt.

Förslag

- Malmö stad bör avskaffa det obligatoriska skolvalet. Möjligheten att önska en annan skolplacering ska fortsatt finnas kvar, liksom till skolbyte under avgränsade perioder.
- Malmö stad bör utmana gällande regelverk kring skolplacering och pröva nya metoder för att bryta skolsegregationen och få till en mer blandad elevsammansättning på kommunens skolor.

4.4 En skola där fler lyckas

Barns och ungas närvaro i skolan är avgörande för deras möjligheter att lyckas där. Hög frånvaro är i sin tur tätt sammankopplat med bristande psykisk och fysisk hälsa och en oförmåga från samhällets sida – skolan, men även BUP och andra verksamheter – att erbjuda tillräckligt stöd och insatser i ett tidigt skede. Idag är Sverige det land i EU som underkänner flest elever i grundskolan, trots att vi inte har en större andel lågpresterande elever enligt de internationella kunskapsmätningarna. Det är naturligtvis helt orimligt. Grundskolans betygssystem brottas med flera brister och är för närvarande under utredning. En av de allra viktigaste sakerna att åtgärda handlar om att ta bort den skarpa godkäntgränsen som idag utestänger så många unga från gymnasiets nationella program. Dessa hänvisas istället till något av introduktionsprogrammen, som ofta blir en återvändsgränd.

Idag har Malmö en förhållandevis stor andel unga som varken arbetar eller studerar (så kallade UVAS). Studier från exempelvis Skolverket och MUVAH (ett samarbete mellan Malmö stad och Malmö Universitet) visar att många unga skulle förbättra sina chanser till såväl en examen som jobb, om de valde ett yrkesprogram på gymnasiet hellre än ett enbart högskoleförberedande. Utmaningen att få fler sökande till yrkesprogrammen är nationell men än mer accentuerad i storstäderna.

Studie- och yrkesvägledningen i både grund- och gymnasieskolan blir ofta lågt prioriterad i konkurrens med allt annat viktigt som måste hinnas med. Den begränsas ofta till enskilda satsningar alldeles inför gymnasievalet. Ska vi hjälpa eleverna att göra välgrundade val krävs det att studie- och yrkesvägledningen resurssätts ordentligt, prioriteras högre och börjar redan i tidiga årskurser.

I Malmö söker vi lösningar på samhällsproblemen och är inte rädda för att testa nytt. Att gå före och prova en modell med tre terminer istället för dagens två skulle vara ett sätt. Syftet med en förändring skulle vara att höja kunskapsnivån i skolan. Forskningen på området är inte entydig och vårt nuvarande system är inte problematiskt i sig, men leder till långa uppehåll mellan lärande som kan vara särskilt negativt för elever från socioekonomiskt svaga hem eller för dem som inte talar svenska hemma. Men förändring är bara möjlig om de medarbetare som ska bära den är inkluderade och engagerade. Reformen skulle därför kräva förankring och tät samverkan med de fackliga organisationerna. Ett försök att minska elevernas studieuppehåll skulle vara ett gemensamt projekt mellan kommun, lärare, skola, barn och föräldrar med det tydliga syftet att vartenda barn skall klara grundskolan.

Förslag

- Malmö stad bör fortsätta arbetet med att utveckla introduktionsprogrammen på gymnasiet. Klasstorlekarna behöver bli mindre och tillgången till olika former av stöd, pedagogiskt såväl som hälsofrämjande, bättre. Introduktionsprogram, yrkesprogram och högskoleförberedande program bör ges parallellt på samma skola för att underlätta övergångar.
- Malmö stad bör testa och utvärdera nya upplägg och metoder för barn och unga som av olika anledningar har en bristande tilltro till sin förmåga och som förlorat sin studiemotivation. Här måste barnens behov alltid stå i centrum, och kreativa lösningar vid behov få trumfa organisatoriska eller andra hinder.
- Malmö stad bör satsa på utökad studie- och yrkesvägledning och arbetsmarknadskunskap från och med årskurs 6 med exempelvis studiebesök, prao och externa samarbeten.
- Socialdemokraterna bör verka för att det tillsätts en statlig utredning som undersöker förutsättningarna för att införa ett treterminssystem i grundskolan och låter ett antal kommuner testa systemet i ett pilotprojekt.

4.5 Större resurser för ökad kvalitet

Kvalitet inom välfärden är överlag ett svårfångat begrepp. Det som ryms i ett enkelt mått eller nyckeltal säger ofta mycket lite om en så komplex verksamhet som till exempel skolan. Betyg är ett talande exempel på detta.

Det vi vet, utifrån både välfärdsarbetarnas kunskap och etablerad forskning, är att personalens kompetens och förutsättningar är den viktigaste faktorn för en skola av hög kvalitet. Det gäller naturligtvis i samma grad andra delar av välfärden. Förutsättningar som i sin tur oftast är en resursfråga. Naturligtvis går det att förbättra verksamheten genom nya arbetssätt, mer ändamålsenliga lokaler och

digitala verktyg. Men till syvende og sidst är omsorg och utbildning en relationell verksamhet.

Under de senaste 10–15 åren har Malmö vuxit snabbt och kommunens skolnämnder har tvingats ha ett stort fokus på tillskapandet av nya platser. Det har krävts en helt exceptionell utbyggnadstakt för att lyckas försäkra alla Malmös barn plats på en förskola och grundskola nära hemmet. Även om detta kunnat ske samtidigt som betygsresultaten i grundskolan fortsatt stiga, har det också lett till att verksamhetens innehåll tidvis och delvis hamnat i skymundan. Åtminstone från politikens sida. Om skolan ska bli den hävstång mot ett friare och mer jämlikt samhälle vi socialdemokrater vill se, måste vi orka ha samma starka fokus på innehåll och kvalitet.

Helt konkret betyder det att barngrupper och klasser måste bli mindre samtidigt som antalet barn och elever per medarbetare blir färre. Idag är gruppstorlekarna i förskolan i Malmö stad stora i ett nationellt perspektiv. De är visserligen mindre i socioekonomiskt utsatta områden, men där är å andra sidan andelen förskollärare lägre. Det pekar i sin tur på nästa stora utmaning för ökad kvalitet: att andelen medarbetare med rätt och hög kompetens måste öka i alla skolverksamheter. Det gäller såväl den pedagogiska personalen som inom elevhälsan och andra yrkeskategorier. En förutsättning för att Malmö stad ska lyckas rekrytera alla dessa kompetenta medarbetare är att personalens arbetsmiljö, villkor och förutsättningar kontinuerligt förbättras.

Enligt skollagen ska varje elev få det stöd och stimulans hen behöver för att nå så långt som möjligt. Elevens rätt till stöd är på så vis absolut och utan någon tydlig bortre gräns. I dagens skola leder dessa skrivningar knappast till att fler elever får den hjälp de behöver. Däremot är de en ständig källa till stress och känslor av otillräcklighet bland personalen i en vardag där tid och resurser är alltför knappa. Den viktiga samverkan mellan till exempel skolan, socialtjänsten och sjukvården som krävs för att insatser för barn och elever med särskilda behov ska bli verkningsfulla, riskerar i en sådan situation att prioriteras bort eftersom den upplevs som en extra pålaga.

Förslag

- Malmö stad bör införa ett tak för barngruppernas (det vill säga avdelningarnas) storlek i förskolan. I likhet med Skolverkets rekommendationer bör grupperna vara mindre för de yngre barnen.
- Malmö stad bör införa ett tak för klassernas storlek i grundskolan. Eftersom klasstorlekarna idag som regel är större i socioekonomiskt välmående delar av staden, behöver ytterligare resurser skjutas till för att taket inte ska motverka den kompensatoriska resursfördelning som redan sker.

- Malmö stad bör ha som riktmärke att grundbemanningen i en barngrupp i förskolan som minst ska bestå av två förskollärare och en personaltäthet som motsvarar fyra barn per medarbetare som arbetar i barngrupp.

4.6 Fritidshemmets underutnyttjade potential

I Malmö är en hög andel av eleverna i grundskolan också inskrivna i fritidshemmet, eller i vardagligt tal på fritids. I de lägre årskurserna tillbringar många barn lika mycket tid på fritids som i skolan. Fritids har en därmed en stor potential att vara en kompensatorisk resurs för ökat lärande, rörelse och socialt sammanhang. Här kan barns nyfikenhet och kreativitet få friare spelrum än under den mer inrutade skoldagen. Det är gynnsamt för alla barns utveckling.

Men för att leva upp till den potentialen behöver resurserna och personaltätheten öka. Sedan 90-talets budgetsanering och nedskärningar har antalet elever per medarbetare i fritidshemmet mer än fördubblats. Det säger sig självt att det inte skapar förutsättningar för en verksamhet av hög kvalitet där fritids kompletterar skolans verksamhet på det sätt som beskrivs i läroplanen.

Genom utökad samverkan med föreningar och kulturskolan skulle fler barn kunna erbjudas möjlighet till olika former av fritidsaktiviteter avgiftsfritt och som en integrerad del av skoldagen. Även läxläsning och olika former av särskilt stöd av speciallärare bör finnas tillgängligt.

Precis som i de flesta andra kommuner har barn till arbetslösa eller föräldralediga som grundregel inte rätt till fritids i Malmö stad. Många får ändå plats genom de möjligheter till undantag som finns, om det bedöms att barnet i fråga skulle gynnas av det. I grunden är det dock problematiskt att rätten till fritids inte gäller alla barn, oavsett föräldrarnas sysselsättning eller boendekommun. En reform för ökad rätt till fritids med lägre eller ingen avgift skulle dessutom innebära att fler barn gavs möjlighet att äta gemensam frukost innan skoldagens början.

Förslag

- Malmö stad bör ge alla barn i Malmö samma rätt till fritids oavsett föräldrarnas sysselsättning.
- Nationellt bör Socialdemokraterna verka för att alla barn ska erbjudas plats i fritidshem utan avgift till och med vårterminen det år de fyller 10 år, oavsett om deras föräldrar är arbetslösa, föräldralediga, långtidssjukskrivna, deltar i arbetsmarknadsåtgärder eller uppbär försörjningsstöd. Förslaget finansieras genom höjda statsbidrag.
- Malmö stad bör genomföra en omfattande satsning på fritidshemmets kvalitet, som även inbegriper ett golv för personaltäthet och förbättrad tillgång till pedagogiskt stöd för elever som behöver använda tiden på fritids för läxläsning och extra undervisning.

- Malmö stad bör uppmuntra fler skolor att starta skolidrottsföreningar och tillföra resurser för detta. Resurser bör också tillföras för att skolor som vill ska kunna anställa en särskild föreningsordnare, som kan fungera som en länk mellan skolan och det lokala föreningslivet. För de barn som inte deltar i föreningsledda aktiviteter bör fritidshemmet tillse att dessa på andra vis ges möjlighet till daglig fysisk aktivitet som motsvarar Folkhälsomyndighetens rekommendationer.

4.7 En skola för alla, mitt i byn

Under 90-talet skedde en decentralisering av skolan, både i form av kommunalisering och marknadisering. En – man skulle kunna säga naiv – förhoppning var att detta skulle resultera i en skola som hade större frihet och möjligheter att anpassa sig efter lokala behov. Idag vet vi att resultatet blev ett annat. Den svenska skolmarknaden karaktäriseras framför allt av likriktning och en handfull stora koncerner med svårgenomträngliga ägarstrukturer.

Men det finns visioner och tankar om 90-talets decentraliserade skola som är värda att återvända till och utforska. En av utmaningarna i dagens Malmö handlar om att öka den lokala sammanhållningen, tilliten och känslan av delaktighet i det egna bostadsområdet. Centraliseringen av kommunens organisation i facknämnder har skapat ytterligare utmaningar för det områdesbaserade arbetet. Här skulle skolan kunna fylla en viktig funktion.

I den statliga Skolkommitténs slutbetänkande (SOU 1997:121) uttrycks det på följande sätt:

“För att skolan ska kunna utnyttja de utvecklingsresurser som finns i skolans omgivning måste den komma i kontakt med de människor som bor där. Uttrycket ”skolan mitt i byn” står för en vision om en skola som fungerar som en självklar mötesplats i närsamhället, inte bara för elever som tvingas vara där under skoltid, utan också för vuxna som har frivilliga kvällsaktiviteter, möten och kurser samt för barn och ungdomar som utanför skoltid använder skolan för andra syften än målinriktade studier.”

Samtidigt måste en sådan ambition balanseras mot skolans behov av att värna kärnuppdraget: att förmedla kunskaper och värden. Att skolan öppnar sig mot lokalsamhället innebär inte att den därmed ska lösa alla samhällsproblem. Däremot ges andra verksamheter och professioner möjlighet att bistå skolan i dess uppdrag. Det kan sammanfattas som att skolan ska vara en resurs för området och området en resurs för skolan.

Malmö stads allaktivitetshus är en viktig befintlig insats i denna anda. Där får boende i ett område själva ta initiativ till och leda gratis aktiviteter för barn, unga och vuxna. Verksamheten äger huvudsakligen rum i skolans lokaler efter skoltid på kvällar och helger. I följeforskningen framhålls allaktivitetshusens tydliga fokus på

delaktighet som en av modellens främsta framgångsfaktorer: att deltagare tillåts ta plats, ges ansvar och får uppleva tillfredställelsen i att dela med sig av sina kunskaper och erfarenheter till andra. Delaktigheten skapar en känsla av gemensamt ägarskap och ansvar för verksamheten och den fysiska plats, skolan, där den äger rum. Äldre ungdomar ges möjlighet att växa genom att anordna aktiviteter och blir till förebilder för yngre barn på samma skola eller i området.

Förslag

- Malmö stad bör öka takten i utbyggnaden av allaktivitetshus i staden. Prioritet bör fortsatt ges åt områden med stora socioekonomiska utmaningar och/eller låg andel föreningsaktiva unga, men ambitionen bör vara att modellen ska finnas på skolor i hela Malmö.
- Malmö stad bör införa riktlinjer för alla skolor om att delar av skollokaler ska vara tillgängliga för föreningar och boende i närområdet som vill anordna aktiviteter.

5 Kultur och fritid

Klassamhället gör sig påmint även i barns och ungas möjligheter till en aktiv och meningsfull fritid. Det får i sin tur konsekvenser för deras framtida hälsa, sociala nätverk och deltagande i samhället.

Socialdemokratin har traditionellt haft starka band till både föreningsrörelsen och olika kultur- och bildningsförbund. Det är band som behöver vårdas och stärkas på nytt. Genom att bli aktiv i en förening ges barn och unga möjlighet att ta ansvar, öva på demokratiskt beslutsfattande och knyta sociala kontakter bortom familj och skola. Det bryter passivitet och uppgivenhet och föder vidare deltagande. Det finns t.ex. tydliga samband mellan barns och ungas vilja att vara med i en idrottsförening och deras benägenhet att delta i andra typer av aktiviteter, vare sig det handlar om kulturella uttrycksformer eller att engagera sig politiskt.

5.1 Öppna verksamheter som en väg in

De flesta unga i Malmö deltar i någon aktivitet kopplat till en förening, kulturskola, bibliotek, fritidsgård, allaktivitetshus eller simhall varje vecka. Det finns tydliga könsmissiga skillnader i deltagande, där pojkar i högre utsträckning deltar i idrottsföreningar, besöker fritidsgårdar och simhallar medan flickor oftare deltar i kulturaktiviteter. Totalt deltar pojkar i högre utsträckning i aktiviteter jämfört med flickor.

Utifrån undersökningar vet vi att vissa typer av kultur- och fritidsaktiviteter har större potential i att nå även de barn och unga som idag är mer inaktiva. Unga med sämre socioekonomiska förutsättningar och unga med utländsk bakgrund deltar generellt mer sällan i idrottsföreningar eller kulturskola, men besöker stadens bibliotek oftare

än genomsnittet. Samma grupp besöker också oftare andra öppna verksamheter såsom fritidsgårdar, allaktivitetshus och simhall/badhus. Den typen av öppna aktiviteter, utan krav på medlemskap eller andra trösklar, kan nå fler unga som idag möter hinder för deltagande i föreningar och annan regelstyrd verksamhet.

Trots att Malmö utmärker sig med ett särskilt omfattande utbud av subventionerade aktiviteter för barn och unga på olika platser i staden, är de ekonomiska trösklarna alltför höga för många familjer. I en av Malmö stads undersökningar uppgav 20 procent av flickorna och 11 procent av pojkarna i högstadiet att de inte kunde delta i de kultur- och fritidsaktiviteter som de skulle vilja. För både flickor och pojkar var den vanligaste anledningen att aktiviteten kostar för mycket. Hos flickor hamnade att man inte vågar gå till aktiviteten ensam på andra plats bland orsakerna, medan pojkarna oftare uppgav att aktiviteten inte fanns i Malmö.

Barn och unga med bättre socioekonomiska förutsättningar har föräldrar med resurser och flexibla arbetstider som kan skjutsa till träningar och lektioner, även på andra sidan staden. Man har bättre möjligheter att bära de ofta mycket höga terminsavgifter som följer med föreningsarrangerade aktiviteter. Lägre avgifter och fler aktiviteter i anslutning till skolan eller i närområdet skulle sannolikt öka deltagandet bland barn med sämre socioekonomiska förutsättningar. En annan viktig faktor är kollektivtrafikens tillgänglighet och kostnader. För att säkerställa att barn och unga i hela Malmö har jämlika möjligheter att ta resa till skola, fritidsaktiviteter och för att träffa kompisar måste kollektivtrafiken vara både säker och billig. Då ökas ungas möjligheter att utforska sin omgivning, utveckla sociala färdigheter och delta i samhället.

Förslag

- Inför avgiftsfri kollektivtrafik för alla unga upp till 19 år.
- Malmö stad bör öka sina investeringar i olika former av idrottsanläggningar. Socialdemokraterna bör verka för ökad regional samordning kring större investeringar och ett statligt investeringsstöd.

6 Avslutningsord

Trygghet, vare sig vi talar om barn eller vuxna, handlar inte bara om frånvaro av brott och våld. Trygghet och välmående handlar främst om goda relationer. En trygg anknytning och att ha tillgång till stabila vuxna är nödvändigt för att barn ska kunna utvecklas. Det handlar också om att ha någon att lita på och att kunna vända sig till och dela både glada stunder och när något känns svårt.

Alla människor, både små och stora, behöver känna att de finns i ett sammanhang och att de är viktiga för någon annan. Alla kan också hamna i trubbel som det kan vara svårt att lösa ensam. Många problem kan klaras ut med hjälp av en anhörig,

vän eller granne. Samhället behöver organiseras så att det stärker människors egna resurser och det som redan fungerar i deras liv. Det gäller såväl Malmös barn och unga själva, som deras föräldrar och andra vuxna som kan vara viktiga för dem.

För att stärka barns och ungas egna resurser och ge dem större möjligheter att forma sina liv krävs ett starkt samhälle och en stark välfärd i hela Malmö. Det kräver också att föräldrar i hela Malmö får förutsättningar att vara de föräldrar som deras barn behöver. Att de ges möjlighet att skaffa ett jobb med schyssta villkor och en trygg bostad. Att de blir en del av bygget av Malmö och kan inge sina barn samma känsla av sammanhang och tillhörighet.

Ovan har vi diskuterat vad som krävs för att Malmö om 20 år ska vara en stad där fler barn och unga får växa upp i trygghet och jämlikhet, fria att välja sin egen framtid. Utmaningarna är flera och stora, men på inget sätt oöverstigligen. Vi socialdemokrater har som bekant aldrig ens i dystra tider förlorat tron på människors förmåga att gå samman och uträtta storverk.

Bilaga: Sammanställning av gruppens externa kontakter och möten

- Rundabordssamtal om framtidens skola i Malmö
- Rundabordssamtal om psykisk ohälsa bland barn och unga
- Rundabordssamtal om barns och ungas fritid i Malmö
- Gemensam workshop för medlemmar med övriga visionsarbetsgrupper för Framtidens Malmö
- Triangelns s-förening
- Möllevångens s-förening
- Oxie s-förening
- Kvinnoklubben K.A.R.L
- Kvinnofrid Malmö
- Gnistan Augustenborg
- Bulltofta SIF
- Fryshuset Malmö